

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

24 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Monika Koba

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 stycznia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej K.R., D.C. i A.C.

od rozstrzygnięcia w pkt 1 wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 8 stycznia 2021 r., I ACa 1009/20,

w sprawie z powództwa K.R., D.C. i A.C.

przeciwko X. spółce akcyjnej w Y.

o ustalenie,

**uchyła wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w pkt 1
i w tym zakresie przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

A.W.

UZASADNIENIE

Powodowie K.R., A.C. i D.C. wniesli o ustalenie, że umowa kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego (CHF), którą [...] 2007 r. zawarli z A. S.A. w B. jako poprzednikiem prawnym X. S.A. w Y., jest nieważna, a ewentualnie o ustalenie, że jest to umowa o kredyt w złotych (PLN) oraz o zasądzenie od X. S.A. w Y. kwoty 73.775,79 zł z tytułu nadpłaty w świadczeniach, które spełnili wykonując umowę. Twierdzili, że kwestionowane przez nich postanowienia waloryzacyjne zawarte w § 2 ust. 2 oraz § 9 ust. 2 umowy, dotyczące określanych przez bank kursów walut stosowanych przy uruchomieniu i spłacie kredytu, mają charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.; nie są zatem dla nich wiążące, a umowa zawierająca takie postanowienia jest nieważna.

Pozwany X. S.A. w Y. wniosł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 26 czerwca 2020 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu ustalił, że umowa kredytu na cele mieszkaniowe [...], zawarta [...] 2007 r. pomiędzy A. SA w B. a powodami jest nieważna (pkt I).

Sąd Okręgowy ustalił, że K.R. starała się o kredyt na zakup mieszkania w wysokości 314.000 zł w A. S.A. Doradca klienta zaproponował jej kredyt waloryzowany w CHF, jako najlepszą ofertę z uwagi na stabilność tej waluty i niskie raty spłat. Nie przedstawił innego produktu kredytowego.

[...] 2007 r. powodowie zawarli z A. S.A. umowę o kredyt na cele mieszkaniowe [...], której integralną część stanowiły ogólne warunki kredytowania w zakresie udzielania kredytów na cele mieszkaniowe i pożyczek hipotecznych (OWK). Powodowie uzyskali kredyt w kwocie 314.313 zł denominowany w CHF, na 360 miesięcy od 10 kwietnia 2007 r. do 20 kwietnia 2037 r. Kwota kredytu lub transzy kredytu miała być określona według kursu kupna dewiz dla CHF, zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w banku w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu. O wyrażonej w CHF wysokości wykorzystanego kredytu, wysokości odsetek w okresie karencji oraz wysokości rat kapitałowo-odsetkowych w CHF, bank miał poinformować kredytobiorców w terminie 7 dni od dnia całkowitego wykorzystania kredytu na zasadach określonych w OWK. Każda transza kredytu miała być wypłacona i wykorzystana w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu jej wysokości według kursu kupna dewiz dla CHF zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w banku

w dniu wykorzystania danej transzy. Uruchomienie kredytu miało nastąpić po spełnieniu warunków określonych w § 2 pkt 1, 2, 5, 7, 8 OWK oraz po opłaceniu przez kredytobiorcę składek ubezpieczeniowych według załącznika do umowy, złożeniu weksla *in blanco* wraz z deklaracją wekslową oraz dostarczeniu potwierdzenia przyjęcia do wiadomości cesji wierzytelności kredytobiorcy wobec inwestora lokalu.

Oprocentowanie kredytu w całym okresie kredytowania było zmienne i stanowiło sumę zmiennej stawki odniesienia oraz stałej marży banku w wysokości 1.40 punktów procentowych. W dniu zawarcia umowy oprocentowanie kredytu wynosiło 3,70% w stosunku rocznym i było równe stawce odniesienia, którą jest stawka rynku pieniężnego LIBOR 3-miesięczny z zaokrągleniem do dwóch miejsc po przecinku, z ostatniego dnia roboczego miesiąca poprzedzającego miesiąc zawarcia umowy, publikowanej na stronie serwisu Reuters lub też na jakimkolwiek ekranie zastępczym, powiększonej o marżę banku przewidzianą umową. Pierwsza zmiana oprocentowania wynikająca ze zmiany stawki odniesienia miała nastąpić w miesiącu kalendarzowym następującym po miesiącu, w którym została zawarta umowa, w dniu ustalonym jako dzień płatności raty kapitałowo-odsetkowej. Kolejne zmiany oprocentowania dokonywane miały być w trzymiesięcznych okresach odsetkowych, począwszy od dnia dokonania pierwszej zmiany oprocentowania, odpowiednio do zmiany stawki odniesienia, każdorazowo w dniu ustalonym jako dzień płatności raty kapitałowo-odsetkowej. Podstawą do ustalenia oprocentowania miała być stawka odniesienia, którą jest stawka rynku pieniężnego LIBOR 3-miesięczny z zaokrągleniem do dwóch miejsc po przecinku, publikowana na stronie serwisu Reuters lub też na jakimkolwiek ekranie zastępczym, o godzinie 11:00 czasu londyńskiego z dnia roboczego poprzedzającego dzień dokonania zmiany. Gdyby w okresie kredytowania wysokość oprocentowania kredytu przekroczyła czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP (odsetki maksymalne), stopa procentowa kredytu miała być równa czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP przez okres tego przekroczenia. Nadwyżkę środków zgromadzonych przez kredytobiorcę na rachunku wynikającą ze zmiany oprocentowania kredytu bank miał rozliczyć w terminie płatności odsetek lub raty kapitałowo-odsetkowej, obciążając ten rachunek kwotą odsetek naliczanych według stóp procentowych w czasie trwania umowy. Zmiana stopy procentowej wynikająca ze zmiany stawki odniesienia miała

wpływ na wysokość należnych odsetek oraz wysokość rat kapitałowo-odsetkowych, a tym samym na łączną kwotę odsetek spłaconych przez kredytobiorców w okresie kredytowania. Ogólne zasady oprocentowania kredytów oraz zasady informowania o zmianie oprocentowania określały OWK. Rzeczywista roczna stopa oprocentowania kredytu wynosiła w dniu zawarcia umowy 4,23 %, a całkowity koszt kredytu w dniu zawarcia umowy -204.582,63 zł. Pozostałe koszty, do których zapłaty zobowiązani byli kredytobiorcy na dzień zawarcia umowy wynosiły 100 zł. Szacunkowa, łączna kwota wszystkich kosztów, opłat i prowizji, do których zapłaty zobowiązani byli kredytobiorcy obliczona na dzień zawarcia umowy wynosiła 218.103,23 zł, a jej ostateczna wysokość zależała od wysokości oprocentowania kredytu w okresie obowiązywania umowy i kosztów związanych z ustanowieniem prawnych zabezpieczeń jego spłaty.

Powodowie oświadczyli, że zostali poinformowani o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut, rozumieją wynikające z tego konsekwencje i akceptują zasady funkcjonowania kredytu denominowanego (waloryzowanego) w walucie wymienialnej.

10 listopada 2011 r. strony, z inicjatywy banku, podpisały aneks nr 3 do umowy, na podstawie którego powodowie mogli wnioskować o zgodę na spłacanie kredytu w CHF bez dodatkowych opłat i prowizji. W aneksie strony sprecyzowały też sposób liczenia procentowego *spreadu* walutowego i zasady jego zmiany przez bank. Od czasu podpisania tego aneksu powodowie spłacali kredyt w CHF.

W okresie od 10 kwietnia 2007 r. do 17 lutego 2017 r. powodowie z tytułu należnych rat kapitałowo-odsetkowych zapłacili 57.554,11 CHF, a do 24 kwietnia 2017 r. - 59.098,52 CHF.

X. S.A. jest następcą prawnym B. S.A., który był z kolei następcą A. S.A.

Kalkulacja wysokości rat kredytu przy oprocentowaniu zmiennym wynoszącym 3,7 % w skali roku w chwili zawarcia umowy, liczonym jako LIBOR 3M + 1,4 p.p. marży, a w kolejnych okresach liczonym jako marża LIBOR 3M + 1,4 p.p., czyli zgodnie z warunkami, na jakich strony zawarły umowę, przy założeniu, że kwota kredytu wynosi 314.313 zł, wskazuje, że do 20 stycznia 2017 r. powodowie powinni spłacić kwotę 126.831,96 zł.

Kurs sprzedaży [...] w okresie od 21 stycznia 2008 r. do 20 stycznia 2015 r. był w dwóch dniach niższy od kursu sprzedaży publikowanego przez NBP. W tym samym czasie kurs kupna był wyższy niż średni w NBP. W pozostałych dniach kursy te różniły się. Od 20 lutego 2015 r. do 20 stycznia 2017 r. kursy kupna i sprzedaży nie odbiegały istotnie od kursów publikowanych przez NBP. Kursy sprzedaży CHF stosowane przez pozwanego nie różniły się istotnie od kursów sprzedaży CHF w innych bankach.

Sąd Okręgowy ocenił, że powodowie wykazali interes prawny w uzyskaniu rozstrzygnięcia mającego podstawę w art. 189 k.p.c. Umowa zawarta przez strony spełnia wymagania określone w art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. z 2023 r., poz. 2488, dalej – pr. bank.). Kredyt zaciągnięty przez powodów był kredytem złotówkowym waloryzowanym według kursu CHF. Postanowienia umowne dotyczące przeliczania kwoty kredytu na CHF są elementem klauzuli waloryzacyjnej w rozumieniu art. 358¹ § 2 k.c., która z założenia ma służyć ustaleniu i utrzymywaniu wartości świadczeń w czasie. Postanowienia umowne składające się na tę klauzulę są nieważne na mocy art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 353¹ k.c., ze względu na przekroczenie granic swobody kształtowania stosunku umownego. Ich wyeliminowanie z umowy uniemożliwia jej utrzymanie.

Skonkretyzowanie zobowiązania kredytobiorcy wobec banku z tytułu spłaty kredytu, czyli w zakresie wysokości rat kapitałowo-odsetkowych, nie może być pozostawione w umowie jednej ze stron, a zwłaszcza bankowi z racji jego statusu i silniejszej zwykle pozycji w stosunkach tego rodzaju. W chwili zawarcia umowy kredytu musi dojść do ustalenia jego wysokości, a tym samym zakresu zobowiązania kredytobiorcy wobec banku albo w sposób kwotowy albo też przez zastosowanie obiektywnie weryfikowalnego mechanizmu jego waloryzacji, w tym indeksacji walutą obcą. Zastosowanie przez strony konstrukcji klauzuli waloryzacyjnej, w tym walutowej, jest dopuszczalne. Zgodne z naturą stosunków obligacyjnych wykorzystujących mechanizmy waloryzacyjne byłoby stosowanie średnich kursów ogłaszanych przez niezależne instytucje, w tym przez Narodowy Bank Polski, albo stanowiących uśrednione notowanie czołowych banków lub też innych podobnych instytucji rynku finansowego. Sprzeczne z istotą stosunków umownych, a tym samym niepodlegające prawnej ochronie, jest upoważnienie kredytodawcy do

jednostronnego określenia kursu waluty właściwej do oznaczenia kwoty rat obciążających kredytobiorcę. Główne zobowiązanie strony zobowiązanej do spłacenia kredytu, obliczane przez zastosowanie klauzuli jego indeksacji do CHF, nie może być określone przez drugą stronę umowy jednostronnym oświadczeniem, wykraczającym poza konsensus, który oddaje istotę stosunku umownego. Umowa zawierająca tego rodzaju klauzule powinna być uznana za nieważną z powodu jej sprzeczności z normą zawartą w powołanym przepisie ze skutkiem *ex tunc*. Nie ma przy tym znaczenia to, w jaki sposób bank w praktyce wykorzystuje zastrzeżone na swoją rzecz klauzule. Ważność umowy podlega ocenie na dzień jej zawarcia, a nie jej aneksowania. Zawarty przez strony aneks do umowy, dający powodowi możliwość spłaty kredytu bezpośrednio w walucie CHF, jak i określający zasady ustalania kursów walut, nie mógł ich pozbawić możliwości dochodzenia roszczeń, chyba że w imię innych korzyści postanowiliby na nowo uregulować stosunek prawny z bankiem (wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 9 lipca 2020 r., C-452/18, *Ibercaja Banco*).

Zdaniem Sądu Okręgowego, abuzywny charakter miały § 2 ust. 2 umowy w zakresie, w jakim przewidują przeliczanie wypłaconych w złotych środków do CHF według kursu (kupna) waluty ustalonego przez bank w tabeli kursów obowiązującej w dniu wykorzystania kredytu oraz § 9 ust. 2 i ust. 6 w zakresie, w jakim przewidują przeliczanie ustalonych w CHF rat kapitałowo-odsetkowych i odsetek na złote polskie przy zastosowaniu kursu (sprzedaży) dewiz dla CHF obowiązującego w banku w dniu spłaty. Te postanowienia umowy określają główne świadczenie stron.

Sprzeczności umowy zawartej przez strony z art. 69 ust. 2 pkt 2 pr. bank. Sąd Okręgowy dopatrzył się w tym, że sposób skonstruowania klauzuli waloryzacyjnej nie pozwalał kredytobiorcom na uzyskanie pewnej wiedzy o kwocie postawionej do ich dyspozycji, a następnie o wysokości rat, które zobowiązani będą spłacać. Także i ta wada umowy prowadziła do jej nieważności.

W ocenie Sądu Okręgowego utrzymanie stosunku prawnego bez postanowień uznanych za bezskuteczne nie było w okolicznościach sprawy możliwe. Bezskuteczność analizowanych postanowień prowadzi bowiem nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również –

pośrednio – do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją kredytu do waluty. W konsekwencji bezskuteczności tych postanowień umownych kwota zobowiązania banku i kredytobiorców wyrażona byłaby w złotych przy jednoczesnym pozostawieniu oprocentowania opartego o stawkę LIBOR 3M CHF, właściwą do kredytów walutowych. Eliminacja klauzuli umownej uznanej za bezskuteczną nie może prowadzić do zmiany charakteru stosunku prawnego łączącego strony, a do tego prowadziłoby utrzymanie umowy jako kredytu złotowego z oprocentowaniem według stawki LIBOR, charakter umowy nie byłby wówczas zachowany, a bez tych klauzul prawnego.

Wyrokiem z 8 stycznia 2021 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, w uwzględnieniu apelacji pozwanego, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w pkt I w ten sposób, że oddalił powództwo o ustalenie nieważności umowy kredytu oraz uchylił ten wyrok co do rozstrzygnięcia o roszczeniu ewentualnym i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, lecz nie podzielił oceny prawnej sprawy przedstawionej przez ten Sąd.

Za trafne uznał stanowisko, że postanowienia umowy, według których strony obliczyły kwotę kredytu i wysokość spłacanych rat, z odwołaniem się do CHF, lecz bez sprecyzowania warunków ustalenia kursu tej waluty na potrzebę jego spłaty, należało kwalifikować jako niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ k.c. Ich stosowanie powodowało, że wysokość kredytu i jego rat była bowiem ustalana przez bank według reguł nieznanymi kredytobiorcy. Skoro w przypadku kredytu indeksowanego do waluty obcej lub denominowanego w walucie obcej kredytobiorca oprócz odsetek ponosi też koszty będące następstwem zmian kursów waluty, według których mają być przeliczane świadczenia przewidziane umową (*spread* walutowy), to już w chwili zawierania umowy powinien on znać mechanizm ich ustalania. Tymczasem umowa nie określała kryteriów, jakimi bank ma się kierować przy ustalaniu kursu CHF, co uniemożliwiało powodowi jego zweryfikowanie, a w konsekwencji zweryfikowanie też wynagrodzenia banku pobieranego za oddanie im do dyspozycji określonej kwoty środków pieniężnych. Takie postanowienie umowne wypełnia zatem przesłankę, o której mowa w art. 385³ pkt 20 k.c. Nieuczciwość klauzuli nie wyraża się w tym, że

konkretny kurs był zawyżony w stosunku do rynkowego, ale w tym, że został narzucony przez bank, decydujący samodzielnie o kursie, a zatem i wysokości zadłużenia kredytobiorcy.

Od początku 2008 r. do 20 stycznia 2015 r. kurs waluty stosowany przez bank do przeliczeń rat kredytu był wprawdzie kursem rynkowym, lecz postanowienia umowne nie stają się uczciwe lub nieuczciwe w zależności od uwarunkowań zewnętrznych towarzyszących wykonaniu umowy.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego o nieważności umowy kredytu łączącej strony, z uwagi na jej sprzeczność z art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. i art. 69 pr. bank.

Umowa, która wiąże strony spełnia wymagania określone w art. 69 ust. 1 pr. bank. W umowie kredytu złotowego waloryzowanego kursem CHF należy rozróżnić walutę zobowiązania wynikającą z zawarcia umowy kredytu (tj. walutę kredytu), w której zostaje wypłacony, od waluty spełnienia świadczenia kredytobiorcy, w której spłaca on raty kapitałowo-odsetkowe. W przypadku kredytu indeksowanego wysokość kredytu w PLN jest z góry znana, a tylko saldo zadłużenia w walucie obcej oraz wysokość poszczególnych rat zależy od kursu walutowego. Te dwie ostatnie niewiadome odnoszą się do sfery wykonania umowy, a nie do jej zawarcia. Świadczenie banku było stronom znane w chwili zawarcia umowy. W chwili zawarcia umowy nie był sprecyzowany sposób wykonania zobowiązania kredytobiorców, lecz wysokość ich świadczenia (rat kapitałowo-odsetkowych) musi skonkretyzowana najpóźniej w chwili wykonania ich zobowiązań. Strony mogły określić zobowiązanie kredytobiorców w walucie polskiej i jednocześnie przyjąć, że jej wykonanie nastąpi w walucie obcej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, klauzula *spreadu* walutowego zasadniczo nie odnosi się do głównych świadczeń stron. Klauzule waloryzacyjne nie są bowiem, w świetle art. 69 pr. bank. elementem obligatoryjnym umowy o kredyt. Określenie w umowie mechanizmu przeliczania świadczeń ma znaczenie dla rozliczenia kredytu.

Za zbyt daleko idący Sąd Apelacyjny uznał wniosek o braku równorzędności stron umowy kredytowej waloryzowanej kursem CHF. Przedsiębiorca jest bowiem

często silniejszą stroną umowy. Dopiero nadużycie przez niego pozycji w przypadku ustalenia wzorca umowy i umieszczenia w nim nieuczciwych postanowień, uzasadnia ocenę jego działania w świetle art. 385¹ i n. k.c. W okolicznościach niniejszej sprawy nie ma podstaw do uznania, aby doszło do nierównorzędnego ukształtowania pozycji stron w stosunku kredytowym, skutkującego nieważnością umowy.

Art. 385¹ § 1 k.c. nie wiąże sankcji nieważności z postanowieniem umownym o charakterze abuzywnym. Taka sankcja wyłączałaby bowiem kontrolę postanowienia w oparciu o art. 385¹ § 1 k.c. Konsument jest chroniony poprzez niewiązanie niedozwolonymi postanowieniami umownymi (ich bezskuteczność), a nie nieważność całego stosunku zobowiązaniowego.

Przy ocenie znaczenia klauzul przeliczeniowych w umowie trzeba uwzględnić ustawę z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 165, poz. 984; dalej - ustawa antyspreadowa), która wprowadziła kredytobiorcom możliwość dokonywania spłat rat kredytów bezpośrednio w walucie kredytu, co wskazuje na uznanie ważności takich umów (wcześniej zawartych) i wprowadzenie jedynie mechanizmu ich rozliczenia między stronami. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, oznacza to, że wyeliminowanie z umowy klauzuli przeliczeniowej nie prowadzi do utraty bytu umowy, ani do jej nieważności. Upada jedynie mechanizm konkretnego przeliczenia CHF na PLN. Co do zasady brak jest podstaw do zastępowania bezskutecznej klauzuli waloryzacyjnej innym postanowieniem. Przyznana konsumentowi ochrona nie może jednak pójść tak daleko, żeby przyznać mu uprawnienie do samodzielnego decydowania w myśl własnych interesów ekonomicznych o bycie nawiązanego stosunku prawnego. Gdyby przyjąć, że tylko konsument po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych z umowy kredytu waloryzowanego kursem CHF decyduje o możliwości uzupełniania powstałych luk w umowie, to konsument uzyskałby nieznajdujące podstawy prawnej uprawnienia, nieprzewidziane jako następstwo stosowania klauzul niedozwolonych. Ocena czy umowa może być utrzymana oraz czy i jakimi postanowieniami ją uzupełnić, pozostawiona zostaje sądowi, a nie stronie umowy. Jeśli ochrona konsumenta ma zmierzać do przywrócenia równości stron w umowie, a nie do represji wobec przedsiębiorcy, to taki skutek zostanie osiągnięty, jeśli w nawiązanym

przez strony stosunku prawnym waloryzacja będzie dokonywana według obiektywnych (zewnętrznych) mierników, co uzasadnia zastosowanie w miejsce kursu waluty ustalanego przez kredytodawcę, kursu średniego NBP.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny uznał, że żądania powodów o stwierdzenie nieważności umowy kredytu nie zasługiwało na uwzględnienie. Ta ocena otwiera drogę do rozpoznania żądania ewentualnego.

W skardze kasacyjnej od rozstrzygnięcia zawartego w pkt 1 wyroku Sądu Apelacyjnego z 8 stycznia 2021 r., powodowie zarzucili, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. i art. 69 pr. bank. przez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, brak zasad precyzyjnie ustalających wysokość salda kredytu i wysokość poszczególnych rat kapitałowo-odsetkowych kredytu nie powoduje nieważności umowy kredytu w całości; - art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez błędną wykładnię, zastosowanie i przyjęcie, że po wyeliminowaniu z umowy kredytu indeksowanego klauzuli waloryzacyjnej umowa mowa być nadal wykonywana.

Powodowie wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trafne jest stanowisko Sądów *meriti*, że w czasie, gdy strony zawarły ocenianą umowę kredytową prawo bankowe nie zawierało uregulowań, które by odnosiły się do umów kredytu indeksowanego do CHF lub denominowanego w CHF, co nie wyklucza jednak uznania takich umów za dopuszczalne (art. 353¹ k.c.) i ustalenia wymagań, jakim powinny odpowiadać oraz skutków ich niezachowania na podstawie reguł ogólnych prawa zobowiązań. To, że w stanie prawnym przed 26 sierpnia 2011 r. (przed wejściem w życie ustawy antyspreadowej) ustawodawca co do zasady akceptował zawieranie umów kredytu, w których waluta obca pełniła funkcję waloryzacyjną, znajduje potwierdzenie w art. 69 ust. 2 pkt 4a i art. 75b pr. bank., mających – w związku z art. 4 i art. 5 ust. 1 ustawy antyspreadowej – zastosowanie także do umów zawartych w odniesieniu do niespłaconej jeszcze części kredytu. Możliwość skorzystania z mechanizmu rozliczeń określonego w art. 75b pr. bank. nie

pozbawia jednak powodów uprawnienia do zażądania skontrolowania postanowień umowy, którą zawarli z pozwanym z odwołaniem się do kryteriów ustalonych w art. 385¹ § 1 albo art. 58 k.c. Nowelizacja prawa bankowego z 29 lipca 2011 r. przyznała kredytobiorcom jedynie dodatkowe uprawnienie do spłacania rat kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej bezpośrednio w tej walucie, co nie znaczy, że nałożyła na nich obowiązek zachowania takiej formy spłaty albo że wyłączyła możliwość zgłoszenia roszczeń powstałych na gruncie umów niespełniających wymagań stawianych umowom kredytowym w stosunkach z konsumentami.

Abuzywność umów kredytów indeksowanych i denominowanych w CHF nie wyczerpuje się w klauzulach kształtujących mechanizm indeksacji (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Za abuzywne uznawane są też postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń („klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy – konsumenta nieograniczonym ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, *Andriuc i in.*, pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, *OTP Bank i OTP Faktoring*, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, *Dunai*, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, *Dziubak*, pkt 44, wyrok Sądu Najwyższego z 30 września 2020 r., I CSK 556/18).

Obecnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej lub denominowanego w tej walucie klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy (szerzej wraz z omówieniem linii orzeczniczych zob. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021 r., nr 2, poz. 20). Pod wpływem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE Sąd Najwyższy przyjmuje też, że jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą

częścią umowy. Koresponduje to z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG, przewidującym, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22).

W wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, Trybunał Sprawiedliwości UE orzekł, że wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że z jednej strony nie stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, w wypadku gdy odstraszający cel tej dyrektywy jest realizowany przez krajowe przepisy ustawowe regulujące korzystanie z niego, jeżeli element ten stanowi odrębne zobowiązanie umowne, które może być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru. Z drugiej strony przepisy te stoją jednak na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty.

W wyroku z 6 marca 2019 r. (C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA, pkt 54) Trybunał Sprawiedliwości UE wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach, na przykład przez odwołanie się do kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski. W orzecznictwie szeroko wypowiedziano się również o niemożności uzupełnienia postanowień umownych normami zawartymi w innych ogólnych przepisach, w tym także art. 358 § 2 k.c. (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22).

Wyeleminowanie abuzywnych postanowień z umowy łączącej strony rodzi konieczność dokonania oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Sąd Apelacyjny uznał, że obowiązywanie umowy po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków jest możliwe. Trafnie jednak zarzucają skarżący, że

pominięcie waloryzacji świadczenia wypłaconego powodom i podlegającego zwrotowi na rzecz pozwanego prowadzi do istotnej deformacji stosunku, który został ukształtowany przez strony i wypacza umowę kredytową. Wyeliminowanie niedozwolonych klauzul kształtujących mechanizm indeksacji prowadzi do przekształcenia kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej w zwykły (tzn. nieindeksowany) kredyt złotowy, oprocentowany według stawki powiązanej ze stawką LIBOR. Wyeliminowanie zaś ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Ukształtowanie umowy kredytu złotowego jako oprocentowanego według stawki LIBOR jest sprzeczne z naturą stosunku prawnego łączącego strony.

Sąd Najwyższy w wyroku z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 zwrócił uwagę, że w razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego Trybunał Sprawiedliwości UE uznaje obecnie, że utrzymanie umowy „nie wydaje się możliwe z prawnego punktu widzenia”, co dotyczy także klauzul przeliczeniowych przewidujących *spread* walutowy (por. wyroki TSUE z 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt., pkt 52 i z 5 czerwca 2019 r., C-38/17, GT przeciwko HS, pkt 43). Zdaniem Trybunału, jest tak zwłaszcza wówczas, gdy unieważnienie tych klauzul doprowadziłoby nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również – pośrednio – do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją kredytu do waluty. W konsekwencji w wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18 TSUE orzekł, że art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, iż ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy (pkt 45). Trafnie zatem zrzucają powodowie, że odmienne stanowisko wyrażone w zaskarżonym wyroku, prowadzące do uznania, że

zawarta przez strony umowa kredytu udzielonego w złotych waloryzowanego kuresem CHF, po wyeliminowaniu abuzywnych warunków stała się kredytem złotówkowym, a spłacie podlega z ustalonym w umowie oprocentowaniem według stawki LIBOR, należy uznać za błędne, naruszające art. 385¹ § 2 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c., art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 354 k.c. Wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy kredytu waloryzowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR. Brak także podstaw do zastąpienia stawki oprocentowania LIBOR stawką WIBOR (wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22).

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398⁹ § 1 i 2 k.p.c. oraz – co do kosztów postępowania – art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., orzeczono jak w postanowieniu.

A.W.

[a!]